

УДК 338.48

Безугла Л.С., д.е.н, професор, завідувач кафедри туризму та економіки підприємства
Варяничко М.В., аспірант 2-го року навчання зі спеціальності 051 Економіка
(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ТУРИЗМІ

Сталий розвиток туризму є важливим напрямом соціально-економічного розвитку регіонів, що передбачає гармонізацію екологічних, економічних та соціальних аспектів. У цьому контексті значущим завданням є розробка та застосування методологічних підходів для оцінки ефективності таких процесів, що дозволяють враховувати багатовимірність туризму як системи.

Сталий розвиток туризму базується на трьох ключових компонентах: економічній стабільності, екологічній стійкості та соціальній справедливості. Відповідно, методологія оцінки має бути багатофункціональною, включаючи як кількісні, так і якісні індикатори. У цьому напрямі сучасні дослідження пропонують різні методи, що ґрунтуються на використанні індексів, багатокритеріального аналізу та інтегрованих оцінок.

Одним із підходів є застосування індексного методу, що передбачає розрахунок інтегрального показника сталого розвитку. Цей підхід передбачає агрегування даних за кількома ключовими показниками, такими як доходи від туризму, рівень зайнятості, обсяг інвестицій у туристичну інфраструктуру, вплив на природні ресурси та якість культурної спадщини. Використання такого методу дозволяє отримати узагальнене уявлення про стан туризму в регіоні, але водночас вимагає врахування локальних особливостей і вибору релевантних показників [1,5]. Інший підхід базується на багатокритеріальному аналізі, який дозволяє оцінювати складні системи з урахуванням різноманітних критеріїв. Наприклад, метод аналізу ієрархій забезпечує можливість порівняння альтернатив розвитку туризму за різними параметрами, визначаючи пріоритетність заходів, що сприятимуть сталому розвитку. Особливість цього підходу полягає в його гнучкості: критерії можуть варіюватися залежно від специфіки регіону чи обраної стратегії [2-3].

Важливе місце займає використання геоінформаційних систем (ГІС) як інструменту для моніторингу та оцінки екологічного впливу туризму. ГІС дозволяють візуалізувати зміни природного середовища під впливом туристичної діяльності, ідентифікувати проблемні зони та оцінювати потенціал регіонів для екологічно сталого розвитку. Наприклад, аналіз щільності туристичних потоків у природоохоронних зонах може вказати на потребу в регулюванні доступу.

Соціально-економічна складова сталого туризму оцінюється за допомогою методів соціологічного аналізу та опитувань. Дослідження рівня задоволеності місцевого населення розвитком туризму є важливим показником його соціальної стійкості. У цьому контексті якісні методи, такі як інтерв'ю чи фокус-групи, доповнюють кількісні дані, надаючи глибше розуміння ставлення громади до туризму [4].

Узагальнюючи, можна запропонувати концептуальну модель оцінки сталого розвитку туризму, яка поєднує кількісні та якісні методи аналізу:

$$SR_T = f(EI, EC, SC)$$

де:

SR_T — інтегральна оцінка сталого розвитку туризму;

EI — економічні індикатори (доходи, зайнятість, інвестиції);
 EC — екологічні показники (викиди CO₂, збереження природних ресурсів);
 SC — соціальні аспекти (задоволеність місцевого населення, збереження культури).

Функція може деталізуватися так:

$$SR_T = w_1 \cdot EI + w_2 \cdot EC + w_3 \cdot SC$$

де w_1 , w_2 , w_3 — вагові коефіцієнти, що визначають значущість кожної складової в інтегральній оцінці.

Пояснення елементів моделі:

Економічні індикатори (EI) включають:

$$EI = \alpha_1 \cdot I_{\text{доходу}} + \alpha_2 \cdot I_{\text{зайнятості}} + \alpha_3 \cdot I_{\text{інвестицій}}$$

Екологічні показники (EC) включають:

$$EC = \beta_1 \cdot P_{\text{CO}_2} + \beta_2 \cdot P_{\text{ресурсів}}$$

Соціальні аспекти (SC) включають:

$$SC = \gamma_1 \cdot S_{\text{задоволеність}} + \gamma_2 \cdot S_{\text{культура}}$$

де α , β , γ — вагові коефіцієнти відповідних індикаторів. Остаточна інтегральна оцінка SR_T дає змогу оцінити збалансованість розвитку туризму за всіма ключовими аспектами.

Запропонована модель може слугувати основою для розробки стратегій сталого розвитку, адаптованих до потреб конкретного регіону. Застосування системного підходу сприятиме підвищенню ефективності управління туристичною сферою та забезпеченню її сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Ільчук О.О., Городня Т.А., Сириця Ю.М. Теоретико-методичні засади здійснення оцінки міжнародної туристичної діяльності. Економіка і суспільство. 2018. (14). С. 96-102 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/12.pdf
2. Соловій І., Адамовський О., Дубовіч І. Сталій туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79>
3. Ignatieva I., Serbenivska A., Orel A., Bieloborodova M., Bondarenko L. Innovative Approaches in the System of Regional Development Strategizing. *Review of Economics and Finance*. Vol. 20.2022. P. 605-611. <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.69>
4. Безугла Л. С., Демчук Н. І. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку підприємств галузі екотуризму. *Агросвіт*. 2019. № 18. С. 24-28. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2954&i=3>.
5. Bieloborodova, M., Bessonova, S. External environment transformation of Ukraine's tourist enterprises during the crisis. *European Journal of Management Issues*, 2020, 28(3), 72- 80. <https://doi.org/10.15421/192007>